

LBRIS

We know

books

JULES VERNE

Căpitan la cincisprezece ani

Traducere de Michaela Buşoiu

Prefață de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

<i>Călătoriile inițiatice și eroii adolescenți (Lucian Pricop).....</i>	7
---	---

CĂPITAN LA CINCISPREZECE ANI

PARTEA ÎNTÂI

I – Bricul-goeletă <i>Pilgrim</i>	13
II – Dick Sand.....	22
III – Epava	29
IV – Supraviețuitorii de pe <i>Waldeck</i>	37
V – S.V.	42
VI – Balena	54
VII – Pregătirile	63
VIII – Cetaceul.....	71
IX – Căpitanul Sand.....	79
X – Următoarele patru zile	87
XI – Furtuna.....	97
XII – La orizont	109
XIII – Pământ! Pământ!	118
XIV – Măsuri de luat în continuare	128
XV – Harris.....	140
XVI – Pe drum.....	152
XVII – O sută de mile în zece zile	163
XVIII – Un cuvânt îngrozitor	174

PARTEA A DOUA

I – Comerțul cu sclavi.....	187
II – Harris și Negoro	196
III – Pornind la drum	206

IV – Drumurile proaste ale Angolei	216
V – Lecție despre furnici, într-un furnicar	225
VI – Clopotul Cabestanului	234
VII – O tabără pe malurile Coanzei	244
VIII – Câteva însemnări ale lui Dick Sand	253
IX – Kazonndé	264
X – Ziua marelui târg	273
XI – Un punch oferit regelui din Kazonndé	281
XII – O înmormântare regală	289
XIII – În interiorul unei factorii	299
XIV – Vești de la doctorul Livingstone	307
XV – Unde te poate duce o coleopteră tuberculată	318
XVI – Un „mgannga“	329
XVII – În derivă	336
XVIII – Diverse incidente	345
XIX – S.V.	354
XX – Încheiere	362

I

BRICUL-GOELETĂ *PILGRIM*

În 2 februarie 1873, bricul-goeletă *Pilgrim* se găsea la 43° 57' latitudine sudică și 165° 19' longitudine vestică de meridianul Greenwich.

Acest vas de patru sute de tone, echipat la San Francisco pentru pescuit în largul mărilor australe, aparținea lui James W. Weldon, bogat armator californian, care de câțiva ani îi încredințase comanda căpitanului Hull.

Pilgrim era unul dintre cele mai mici vase, dar și cele mai bune din flota pe care James W. Weldon o trimitea în fiecare sezon, atât dincolo de strâmtoarea Behring, până în mările boreale, cât și pe meleagurile Tasmaniei sau Capului Horn, până în oceanul Antarctic. Avea o viteză remarcabilă. *Greementul*¹ său, foarte ușor de mânuit, îi permitea să se aventureze cu un echipaj mic până în vecinătatea banchizelor de nestrăbătut ale emisferei australe. Căpitanul Hull știa să „se descurce“, vorba mateloților, în mijlocul ghețurilor care, pe timpul verii, plutesc la travers de Noua Zeelandă sau de Capul Bunei Speranțe, sub o latitudine mai joasă decât cele pe care le ating în mările septentrionale ale globului. E drept că aici dădeau peste aisberguri de

¹ Ansamblu format din catargele, velele și parâmele unei nave sau ambarcațiuni cu pânze. (Dicționar Francez-Român de Elena Gorunescu, ed. TEORA, 2000) (inv.)

mici dimensiuni, tocite deja de ciocniri, „mâncate“ de apele calde, în majoritatea lor ajungând să se topească în Pacific sau Atlantic.

Sub comanda căpitanului Hull, marinar priceput și unul dintre cei mai iscusiți harponieri ai flotei, se afla un echipaj compus din cinci mateloți și un ucenic. Era cam puțin pentru pescuitul balenelor, care presupune un personal destul de numeros. Este nevoie de oameni, atât la manevrele ambarcațiunilor de atac, cât și pentru tăierea în bucăți a animalelor capturate. Dar, după exemplul altor armatori, James W. Weldon găsea că este mai economic să îmbarce în San Francisco doar numărul necesar de mateloți în vederea cârmirii vasului. Noua Zeelandă nu ducea deloc lipsă de harponieri, marinari de toate naționalitățile, dezerteri sau din alte categorii, care încercau să se angajeze pentru sezon și practica cu pricepere meseria de pescari. Terminându-și treaba, erau plătiți, debarcați și așteptau ca anul următor să vină alte vase de pescuit balene care să apeleze la serviciile lor. Prin această metodă se foloseau mai bine marinarii fără angajamente, scoțând un profit mai mare din colaborarea cu aceștia.

În același fel se proceda și la bordul lui *Pilgrim*.

Bricul-goeletă tocmai își încheiase sezonul pe lângă cercul polar antarctic. Dar nu-și făcuse plinul la butoiașe de untură și la fanoane. Chiar din perioada aceea, pescuitul se desfășura mai anevoie. Cetaceele, hăituite în exces, se răriseră. Balena autentică, care poartă numele de „nord-caper“ în oceanul Boreal și de „sulpher-boltone“ în mările Sudului, era pe cale de dispariție. Pescarii trebuiseră să se orienteze spre „fin-back“ sau cetaceele cu cocoașă, mamifer gigantic, ale căror atacuri nu erau deloc lipsite de primejdii.

Este ceea ce și făcuse căpitanul Hull în timpul acelei campanii, dar la următoarea călătorie plănuia să meargă la o latitudine superioară și, dacă era cazul, chiar până în ținuturile Clarie și Adelie, a căror descoperire, contestată de americanul Wilkes, aparține categoric comandantului corăbiilor *Astrolabe* și *Zélée*, francezul Dumont d'Urville.

Pe scurt, sezonul nu fusese prea reușit pentru *Pilgrim*. La începutul lunii ianuarie, adică spre mijlocul verii australe, deși perioada de pescuit balene nu se terminase, căpitanul Hull fusese silit să facă cale-ntoarsă. Echipajul ajutător – o adunătură de indivizi jalnici – îi căuta nod în papură, cum se spune, ceea ce-l făcu să ia hotărârea să-i pună „pe liber“.

Pilgrim puse, așadar, cap nord-vest, ținând teritoriile Noii Zeelande, în vecinătatea cărora ajunse în 15 ianuarie. Sosi la Waitemata, un port din Auckland, situat în capătul golfului Chouraki, pe coasta estică a insulei septentrionale, unde debarcă pescarii sezonieri.

Echipajul însă nu era mulțumit. Lipseau pe puțin două sute de barili de untură din încărcătura vasului. Niciodată nu avuseseră parte de un pescuit atât de nenorocit. Căpitanul Hull se întorcea, prin urmare, cu dezamăgirea unui vânător emerit, care, pentru prima oară, revine „cu degetul în gură“ sau foarte pe aproape. Amorul său propriu, profund lezat, era în joc și nu le putea ierta pungașilor neascultarea care îi primejduse roadele campaniei.

Degeaba încercară să recruteze în Auckland un nou echipaj pentru pescuit. Toți marinarii fără slujbe se imbarcaseră pe alte baleniere. Trebui, așadar, să renunțe la speranța de a completa încărcătura lui *Pilgrim* și căpitanul Hull se pregătea să părăsească definitiv Auckland, când i se ceru să ia la bord pasageri și nu putu să facă altcumva decât să fie de acord.

Doamna Weldon, soția armatorului *Pilgrim*, băiatul ei Jack, de cinci ani, precum și o rudă, vărul Bénédict, se aflau atunci în Auckland. James W. Weldon, pe care operațiunile sale comerciale îl obligau uneori să viziteze Noua Zeelandă, îi adusese pe toți trei în acel loc, acum venind vremea să-i ducă înapoi la San Francisco.

Însă în momentul în care toată familia urma să plece, micul Jack se îmbolnăvise destul de grav și tatăl lui, obligat de afaceri de la care nu se putea sustrage, fu nevoit să părăsească Auckland, lăsându-i acolo pe soția sa, băiețelul și vărul Bénédict.

Se scurseseră trei luni – îndelungă așteptare, foarte greu suportată de doamna Weldon. Între timp, sănătatea copilului se restabilise și ea era în măsură să plece, când i se semnală sosirea vasului *Pilgrim*.

Or, în vremurile acelea, pentru a se întoarce la San Francisco, doamna Weldon era nevoită să meargă să caute în Australia unul dintre vasele Companiei transoceanice „Golden Age“, cu rută între Melbourne și istmul Panama, prin Papeiti. Apoi, ajunsă în Panama, ar fi trebuit să aștepte plecarea unui steamer american, care stabilește o legătură regulată între istm și California. Prin urmare, întârzieri, transbordări, totdeauna neplăcute pentru o femeie și un copil. Chiar atunci poposi *Pilgrim* în Auckland. Ea nu stătu mult pe gânduri pentru a-i cere căpitanului Hull s-o ia la bord pentru a o duce în San Francisco, împreună cu băiețelul ei, vărul Bénédict și Nan, o bătrână negresă care se afla în serviciul ei din copilărie. Trei mii de leghe marine de străbătut pe un vas cu pânze! Dar bricul-goeletă al căpitanului Hull era atât de bine întreținut și vremea atât de frumoasă de o parte și de cealaltă a Ecuatorului! Căpitanul Hull acceptă și puse pe dată propria cabină la dispoziția pasagerei sale. Dorea ca pe toată perioada traversării, care putea dura între patruzeci și cincizeci de zile, doamna Weldon să fie instalată cât mai bine la bordul balenierei.

Doamna Weldon se bucura, deci, de oarecare înlesniri pentru a întreprinde călătoria aceea. Singura neplăcere decurgea din faptul că traversarea avea să fie prelungită, întrucât *Pilgrim* trebuia să facă escală la Valparaiso, în Chile, pentru a-și descărca marfa. După aceasta, nu-i mai rămânea decât să țină coasta americană, cu vânt dinspre uscat, ceea ce făcea ca acele meleguri să fie deosebit de plăcute.

Doamna Weldon era, de altfel, o femeie curajoasă, pe care marea n-o speria. În vârstă de treizeci de ani pe atunci, cu o sănătate robustă, obișnuită cu voiajurile lungi, deoarece împărțise cu soțul ei oboseala mai multor traversări, ea nu se temea de întâmplările mai mult sau mai puțin schimbătoare ale îmbarcării la bordul unui vas de tonaj mic. Cunoștea reputația de priceput

marinar a căpitanului Hull, în care James W. Weldon avea toată încrederea. *Pilgrim* era un vas solid, de viteză, bine cotate în flotila balenierelor americane. Avea o ocazie și trebuia să profite de ea. Și doamna Weldon chiar o făcu.

Vărul Bénédict – este de la sine înțeles – trebuia s-o însoțească.

Acest văr era un om de treabă, în vârstă de vreo cincizeci de ani. Dar, în ciuda vârstei sale, n-ar fi fost prudent să-l lase să iasă singur. Mai mult lung decât solid, subțire, mai degrabă decât slab, cu figura osoasă, craniul enorm și foarte pletos, recunoșteai imediat în interminabila sa persoană pe unul dintre acei demni savanți cu ochelari de aur, ființe inofensive și blânde, sortite să rămână toată viața lor niște copii mari și să sfârșească la adânci bătrâneți, ca adevărați centenari în scutece.

„Vărul Bénédict“ – așa era chemat în mod invariabil, chiar în afara familiei și, de fapt, făcea parte dintre acei oameni tare cumsecade care au aerul de a fi verii tuturor – vărul Bénédict, veșnic stingherit de brațele și picioarele sale lungi, ar fi fost într-o imposibilitate totală de a se descurca singur, chiar în situațiile cele mai banale ale vieții. Nu era supărător, of, nu!, mai degrabă un încurcă-lume pentru alții și pentru el însuși. În rest, era ușor de trăit cu el, obișnuindu-se cu orice, uitând să bea și să mănânce, dacă nu i se aducea, indiferent la frig sau la căldură, părea să țină mai puțin de regnul animal decât de cel vegetal. Imaginați-vă un copac cu totul nefolositor, aproape fără fructe, dar și lipsit de frunze, incapabil să dea roade sau să ofere adăpost, dar cu inimă de aur.

Așa era vărul Bénédict. Ar fi dorit din tot sufletul să aducă servicii, da, ar zice M. Prudhomme, dacă ar fi fost în stare să le aducă!

În sfârșit, era iubit chiar pentru slăbiciunea sa. Doamna Weldon îl privea ca pe propriul ei copil – un frate mai mare al micului ei Jack.

Se cuvine să adăugăm că vărul Bénédict nu era, totuși, nici pierde-vară, nici vreun leneș. Era, dimpotrivă, foarte muncitor. Singura sa pasiune însă, istoria naturii, îl absorbea în întregime.

„Istoria naturii“ este mult spus.

Se știe că diversele părți din care se compune această știință sunt: zoologia, botanica, mineralogia și geologia.

Or, vărul Bénédict nu era nici botanist, nici mineralog, nici geolog.

Era oare un zoolog în întreaga accepțiune a cuvântului, un fel de Cuvier¹ al Lumii Noi, descompunând un animal prin analiză sau recompunându-l prin sinteză, unul dintre acei profunzi cunoscători, versați în studiul celor patru tipuri la care se raportează toate animalele, vertebrate, moluște, articulate și radiate? Dintre cele patru diviziuni, naivul, dar studiosul savant observase diversele clase și scotocise ordinele, familiile, triburile, genurile, speciile și varietățile care le separă?

– Nu.

Vărul Bénédict se dedicase studiului vertebratelor, mamiferelor, păsărilor, reptilelor și peștilor?

– Nici vorbă.

Erau oare moluștele, de la cefalopode până la briozoare² favoritele lui, iar malacologia³ nu mai avea secrete pentru el?

– Nici asta.

Erau atunci radiatele, echinodermele, acalefele⁴, polipii, entozoarele, spongierii și infuzorii cei asupra cărora se aplecase consumând uleiul lămpii de lucru?

Trebuie să mărturisim că nu erau radiatele.

¹ Zoolog și paleontolog francez, născut la Montbéliard (1769-1832). A fost creatorul anatomiei comparate și al paleontologiei. (Nouveau Petit Larousse, Librairie Larousse, 1968)

² Clasă de nevertebrate mici, marine sau de apă dulce. (Dicționar Francez-Român de Elena Gorunescu, ed. TEORA, 2000)

³ Parte a zoologiei care se ocupă cu studiul moluștelor. (DEX)

⁴ Clasă de celenterate (meduze) mari. (Dicționar Francez-Român de Elena Gorunescu, ed. TEORA, 2000)

Or, cum nu mai rămân din zoologie decât articulatele, este de la sine înțeles că asupra acestora se exersase unica pasiune a vărului Bénédicte.

– Da, dar se cade să precizăm.

Încrengătura articulatelor numără șase clase: insectele, miriapodele, arahnidele, crustaceele, ciropodele și anelidele.

Or, vărul Bénédicte, din punct de vedere științific, n-ar fi fost în stare să deosebească un vierme de o lipitoare, un păianjen de casă de un scorpion, o *iule* de o scolopendră¹.

– Atunci ce era vărul Bénédicte?

– Un simplu entomolog și nimic mai mult.

La toate acestea se va răspunde că, fără îndoială, în accepțiunea etimologică, entomologia este partea științelor naturale care cuprinde toate articulatele. Este adevărat, într-un sens general, dar s-a instaurat obiceiul de a da acestui cuvânt un sens mai restrâns. Se aplică, așadar, doar studiului propriu-zis al insectelor, adică „tuturor animalelor articulate al căror corp, alcătuit din inele legate unele în altele, formează trei segmente distincte, care posedă trei perechi de labe, ceea ce le-a adus numele de hexapode“.

Prin urmare, deoarece vărul Bénédicte se restrânsese la studiul articulatelor din această clasă, nu era decât un simplu entomolog. Dar, să nu ne înșelăm! În această clasă a insectelor, nu se numără mai puțin de zece ordine: ortopterele (tipuri: lăcuste, greieri etc.), nevropterele (tipuri: furnici-lei, libelule), himenopterele (tipuri: albine, viespi, furnici), lepidopterele (fluturi etc.), hemipterele (greieri, purici, păduchi-de-frunze etc.), coleopterele (cărăbușii, viermii lucioși etc.), dipterele (țânțarii, muștele), ripipterele, paraziții (acari etc.) și tizanourii (lepisme – peștișori argintii etc.). Or, în anumite ordine, coleopterele de exemplu, au fost recunoscute treizeci de mii de specii și șaiszeci de mii de diptere; așadar, subiectele de studiu nu lipsesc și trebuie să

¹ Iule (fr.) și scolopendra – specii de miriapozi.

recunoaștem că este destulă materie pentru a ocupa într-un singur om.

Astfel, viața vărului Bénédicte era în totalitate consacrată entomologiei și doar acesteia.

Acestei științe îi închina toate orele sale – toate, fără excepție, chiar și orele de somn, când visa invariabil „hexapode”. Fără număr sunt acele înțepate în mâneci și la gulerul hainei sale, pe fundul pălăriei și în pliurile vestei sale! Când vărul Bénédicte se întorcea de la vreo plimbare științifică, prețioasa lui pălărioară nu mai era decât o cutie de istorie naturală, zbârlită în interior și în exterior de insecte înțepate.

Și acum, am cam spus tot ce era de spus în legătură cu acest original domn, dar vom adăuga că tocmai această originală pasiune entomologică îl făcuse să-i însoțească pe domnul și doamna Weldon în Noua Zeelandă. Acolo, își îmbogățise colecția cu câteva exemplare rare și vom înțelege cât era de nerăbdător să se înapoieze în San Francisco, pentru a le clasa în sertarele din cabinetul său.

Prin urmare, întrucât doamna Weldon și copilul ei se întorceau în America la bordul lui *Pilgrim*, nimic nu era mai normal decât să fie însoțiți în timpul acestei traversări de vărul Bénédicte.

Dar nu pe el se baza doamna Weldon, dacă s-ar fi aflat vreodată în vreo situație critică. Din fericire, era vorba doar despre o călătorie ușor de făcut într-un anotimp frumos și la bordul unui vas al cărui căpitan merita toată încrederea sa.

În timpul celor trei zile de escală a goaletei în Waitemata, doamna Weldon își făcu pregătirile de plecare, în mare zor, pentru că nu dorea să întârzie plecarea lui *Pilgrim*. Servitorii indigeni, care o slujeau pe timpul șederii sale în Auckland, fură concediați și, în 22 ianuarie, ea se îmbarcă împreună cu fiul său Jack, vărul Bénédicte și Nan, bătrâna negresă.

Vărul Bénédicte lua cu el într-o cutie specială toată colecția sa de insecte. Printre altele, figurau câteva exemplare de stafi-line, un soi de coleoptere carnivore, ai căror ochi sunt așezați deasupra capului și care păreau, în vremea aceea, a fi specifice

Noii Caledonii. I se recomandase un anumit păianjen veninos, „katipo“ al maorilor, a căror mușcătură este adeseori mortală pentru indigeni. Totuși, un păianjen nu aparține propriu-zis de ordinul insectelor, își ocupă locul în cel al arahnidelor și, prin urmare, era fără valoare în ochii vărului Bénédict. De aceea îl ignorase, cea mai valoroasă bijuterie din colecția sa fiind o insectă carnivoră neozeelandeză.

Este de la sine înțeles că vărul Bénédict, plătind o sumă frumoasă, își asigurase „bagajul“, care i se părea cu mult mai valoros decât toată încărcătura de grăsimi și lame cornoase ale balenelor, toate așezate în cala lui *Pilgrim*.

În momentul când se ridică ancora, iar doamna Weldon și tovarășii săi de călătorie se găseau pe puntea bricului-goeletă, căpitanul Hull se apropie de pasagera sa.

– Doamnă Weldon, bineînțeles că, de vreme ce ați hotărât să vă imbarcați la bordul lui *Pilgrim*, dumneavoastră vă asumați răspunderea acestui fapt.

– De ce spuneți asta, domnule Hull? întrebă doamna Weldon.

– Pentru că eu n-am primit ordin de la soțul dumneavoastră în această privință și, privind lucrurile din toate unghiurile, un bric-goeletă nu poate să vă ofere garanțiile unei traversări în deplină siguranță, cum se întâmplă cu un pachebot special destinat transportului de călători.

– Dacă soțul meu s-ar afla aici, răspunse doamna Weldon, credeți, domnule Hull, că ar ezita să se imbarce pe *Pilgrim* împreună cu soția și fiul său?

– Nu, doamnă Weldon, n-ar ezita, afirmă căpitanul Hull, sigur că nu! După cum nici eu nu aș face-o! De fapt, *Pilgrim* este un vas foarte bun, deși a făcut o campanie jalnică de pescuit, și sunt sigur de el, atât cât poate să fie sigur un marinar de vasul pe care îl comandă de mai mulți ani. Vă spun toate acestea, doamnă Weldon, pentru a mă pune la adăpost de orice răspundere și vă repet că nu veți găsi la bord confortul cu care sunteți obișnuită.

– Dacă nu este vorba decât despre confort, domnule Hull, răspunse doamna Weldon, acest lucru în niciun caz nu mă va

împiedica. Nu fac parte dintre acele pasagere mofturoase care se plâng fără încetare de lipsa de spațiu din cabine sau de mâncarea neîndestulătoare.

Apoi, doamna Weldon, după ce-și privi fiul, pe care îl ținea de mână, preț de câteva clipe, rosti:

– Să plecăm, domnule Hull!

Se dădu pe dată ordinul de a ridica ancora, se făcu manevra pentru orientarea pânzelor în direcția vântului și *Pilgrim*, cârmit pentru a ieși din golf pe drumul cel mai scurt, puse cap spre coasta americană.

Dar, la trei zile de la plecare, bricul-goeletă, încetinit de vânturi puternice din est, fu silit să facă un ocol pentru a prinde vânt în pânze.

De aceea, în 2 februarie, căpitanul Hull se afla încă la o latitudine mai ridicată decât ar fi vrut și în situația unui marinar care încearcă mai degrabă să depășească Capul Horn decât să ajungă pe cea mai scurtă rută pe noul continent.

II

DICK SAND

Cu toate acestea, marea era liniștită și, cu excepția întârzierii, navigarea se desfășura în condiții suportabile.

Doamna Weldon fusese instalată la bordul goeletei cât mai confortabil posibil. Nici o duneță¹ nu ocupa partea din spate a punții. Nu se găsisese, așadar, nici o cabină de pupa în care să fie găzduită pasagera. Ea trebui să se mulțumească cu încăperea căpitanului Hull, situată în spate și dotată modest, ca pentru un marinar. Chiar și în acele condiții, căpitanul trebui să insiste pentru ca ea să accepte. Acolo, în acea odăiță strâmtă, se instalase

¹ Construcție situată la pupa unei nave, deasupra punții superioare, în care sunt amenajate locuințele echipajului. (Dicționar enciclopedic, Cartier, 2001)